eksote
Perhe- ja sosiaalipalvelut/
Vammaispalvelut

26.10.2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

ETELÄ-KARJALAN SOSIAALI- JA TERVEYSPIIRIN (EKSOTE) ASIANTUNTIJALAUSUNTO VAMMAISPALVELULAKIESITYKSEEN LIITTYEN

Lakiesityksen soveltamisala on laaja ja tarvelähtöinen, mutta myös haastava tulkinnanvaraisuudessaan. Tämä tulee vaikeuttamaan käytännön vammaissosiaalityötä, esim. sosiaalisen toimintarajoitteen määrittely. Vammaispalvelulain asemaa erityislakina pitäisi korostaa. Liika tulkinnanvaraisuus voi johtaa vammaisten henkilöiden eriarvoistamiseen ja pahimmassa tapauksessa palveluiden eväämiseen. Tämä saattaa aiheuttaa pahimmillaan kansallisesti erilaisia päätöksiä asiakkaille eri alueilla.

Eksote näkee hyvänä, että vammaispalvelulakiuudistus vahvistaa vammaisen henkilön palvelujen kokonaisuutta ja toimivuutta. Ratkaisevaa on yksilöllisen avun ja tuen tarve sekä asiakkaan kokonaistilanne. Viranomaisten moniammatillisen yhteistyön tarve tulee kasvamaan, kun vammaiselle henkilölle räätälöidään hänen avun ja tuen tarpeensa kannalta tarkoituksenmukainen palvelukokonaisuus yhdessä muiden lakien perusteella järjestettävien palvelujen kanssa. On hyvä, että diagnoosi ei määrittele palvelua, jota vammainen henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä.

Aiemmin kehitysvammaisille henkilöille järjestettyjä palveluja järjestetään lain voimaantulon jälkeen myös muille vammaisille henkilöille. Asiakkaiden määrää ei voida arvioida tilastojen perusteella. Palvelun sisältö ja määrä ja yksikkökustannus tulevat vaihtelemaan asiakaskohtaisesti, joten todelliset asiakasmäärät ja kustannukset selviävät vasta toimeenpanon yhteydessä. Tämä tuonee haastetta valtion rahoituksen riittävyyden arviointiin. Ennakoinnista huolimatta tarvetta lisärahoitukseen saattaa tulla esiin eri hyvinvointialueilla ja tähän toivotaan kansallisesti taloudellista kompensointia.

Vammaispalvelulain asiakasmaksut perustuvat pääasiassa kuluihin, joita jokaiselle ihmiselle aiheutuu. Maksut perustuvat siis normaalisuusperiaatteeseen. Asiakasmaksulaki (11§) mahdollistaa

eksote
Perhe- ja sosiaalipalvelut/
Vammaispalvelut

26.10.2022

kuitenkin perimättä jättämisen tai alentamisen, jos maksukykyä ei ole. Lisäksi uusi lakiesitys laittaa nyt kaikki vammaiset vammasta riippumatta tasavertaiseen asemaan. Ne, jotka eivät ole kuuluneet kehitysvammalain piiriin, ovat jo osittain ainakin maksaneet tiettyjä maksuja palveluista. Uusi laki yhtenäistää asiakasmaksuja.

Ikääntymisrajauksen vuoksi osa asumispalvelujen ja liikkumisen tuen palvelujen asiakkaista siirtyy sosiaalihuoltolain palvelujen käyttäjiksi. Tämä lisää asiakkailta perittäviä asiakasmaksuja. Etelä-Karjalan alueella siirtymä koskee vain pientä osaa vaikeavammaisten palveluasumisesta siirtyviä asiakkaita. Siirtymät tulevat olemaan hallinnollisia siirtymiä ja käytännössä asiakkaat jatkavat asumista samassa yksikössä. Osalle siirtyvistä asiakkaista muutos merkitsee palvelujen heikentymistä ja asiakasmaksujen lisääntymistä.

Eksote näkee hyvänä, että oikeudesta kuntouttavaan varhaiskasvatukseen vammaispalvelulain nojalla on luovuttu.

Henkilökohtainen apu ei korvaa kotihoidon tai kotisairaanhoidon tai terveydenhuollon järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja, mutta se voi sisältää avustajan toteuttamia itsehoitoon liittyviä toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon tai pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Tarvittaneen vielä selkeämpää rajausta sille, mitä itsehoidollisilla toimenpiteillä tarkoitetaan suhteessa sairaanhoidollisiin toimenpiteisiin. Nyt esityksessä mainittuna esim. haavahoito, katetrointi ja hengityslaitteen toiminnan varmistaminen. Hengityshalvauspotilaiden asemaan nähden Eksote katsoo, hengityshalvauspotilaiden kokonaishoitovastuun tulisi säilyä erikoissairaanhoidossa.

Lakiuudistuksen johdosta resursseja tullaan tarvitsemaan vammaispalvelujen alueelle lisää. Sosiaalityöntekijöiden, koulutettujen avustajien/ammattilaisten tarve tulee kasvamaan lakiuudistuksen myötä. On myös huomioitava osaamis- ja kelpoisuusvaatimusten vaikutukset suhteessa henkilökohtaisten avustajien saatavuuteen.

Tietojärjestelmien yhtenäistämisellä on myös tärkeä rooli vammaispalvelulain uudistuksessa. Niiden on tuettava yhteistyötä ja asiakkaiden osallisuutta omissa asioissaan. Palvelujärjestelmää kehitettäessä on huomioitava palvelujen saavutettavuus ja asiakkaiden tarve käyttää vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä.

eksote
Perhe- ja sosiaalipalvelut/
Vammaispalvelut

26.10.2022

Lakiesitys mahdollistaa laajat etäpalvelumahdollisuudet. Se edellyttää myös uudenlaista palvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuuta, kuten myös hankintojen ja valvonnan organisointia.

Sosiaalihuollon Kanta-palvelujen myötä käyttöön tulevat yhtenäiset luokitukset ja asiakirjarakenteet. Tietojärjestelmämuutoksissa on siten huomioitava palvelujen nimien muuttaminen sekä kokonaan uudet palvelut: erityinen osallisuuden tuki ja lapsen asumisen kodin ulkopuolella. Myös liikkumisen tuen uudet toteuttamistavat on kirjattava palvelusuunnitelmiin ja päätöksiin, esim. matkabudjettikukkaro, leasing-auto tai muut vaihtoehtoiset järjestämistavat. Henkilökohtaisessa avussa tulisi vaatia suostumus työnantajamallin käyttöön.

Kolmen vuoden siirtymäsäännös tarkoittaa kahden lain päällekkäistä soveltamista. Uuden lain soveltaminen vaatii lain sisäistämistä sekä henkilöstön koulutusta. On hyvä, että täysin uusien palvelujen järjestämisvastuu alkaa kaksi vuotta lain voimaantulon jälkeen, jotta toimeenpanolle jää aikaa.

Lain voimaantuloaika tulee liian nopeasti, eikä toimeenpanolle jää riittävästi aikaa. Eksote esittää voimaantulon siirtämistä vuodella eteenpäin, niin että vammaispalvelulaki tulisi voimaan aikaisintaan vuoden 2024 alusta.

Marja-Liisa Haapakorva
vs. vammaispalvelujen johtaja

Merja Heinonen
perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja

LIITE
Palvelukohtaiset kommentit